

Lasulja s kitami avtorice Marisol Suarez, znane avantgardne frizerke in izdelovalke lasulj

Celovito o laseh in dlakah

Celovit zgodovinski pregled o pomenu las in poraščenosti v družbenem življenju ter o vseh načinih in pristopih za urejanje pričesk in kocin – Živalsko v nas si prizadevamo obvladati in oblikovati po svojem okusu

Tekst: **Agata Tomažič**

V prodajalni s spominki pariške Opere Garnier se je na vroč poletni dan trlo turistov. Vendar se je zdelo, da jim je prodajalka, urejena mladenka v hipsterski opravi in z modrimi lasmi, kar kos. Dokler ni v nekem trenutku, najverjetneje zaradi kakšne posebej nesmiselne zahteve stranke, v obupu dvignila roke – in razkrila bogato poraščene pazduhe. Bilo je, kot bi oživel plakat, ki je po hodnikih pariške podzemne vabil na ogled razstave *O laseh in dlakah* v Muzeju dekorativnih umetnosti. Razstava je bila zaradi izjemnega zanimanja podaljšana do 17. septembra.

Plakat je prikazoval gospoda in gospo z bujno pričesko (beri: lasuljo), oblečena po zadnji modi 17. stoletja, z naborki in bogatim okrasjem, ki je pričalo o njunem visokem družbenem položaju. Po en kvadrant slike pa je bil pri obeh, kot da bi bil posnet skozi rentgen, in tam se je videlo njuno telo, kakršno je bilo pod obleko: pri njem s poraščenim prsnim košem, pri njej z zaraščenimi pazduhami. Avtor tega zanimivega kolaža je Naro Pinosa, provokativni španski digitalni umetnik, ki mu lahko sledite na Instagramu na računu naropinosa, kjer objavlja še druge domislice, večkrat v povezavi z znanimi slikarskimi umetninami ali kipi, ki jim poskuša s svojimi šaljivimi, često pa kar šokantnimi intervencijami vdihniti novo razsežnost, v občinstvu pa sprožiti razmislek.

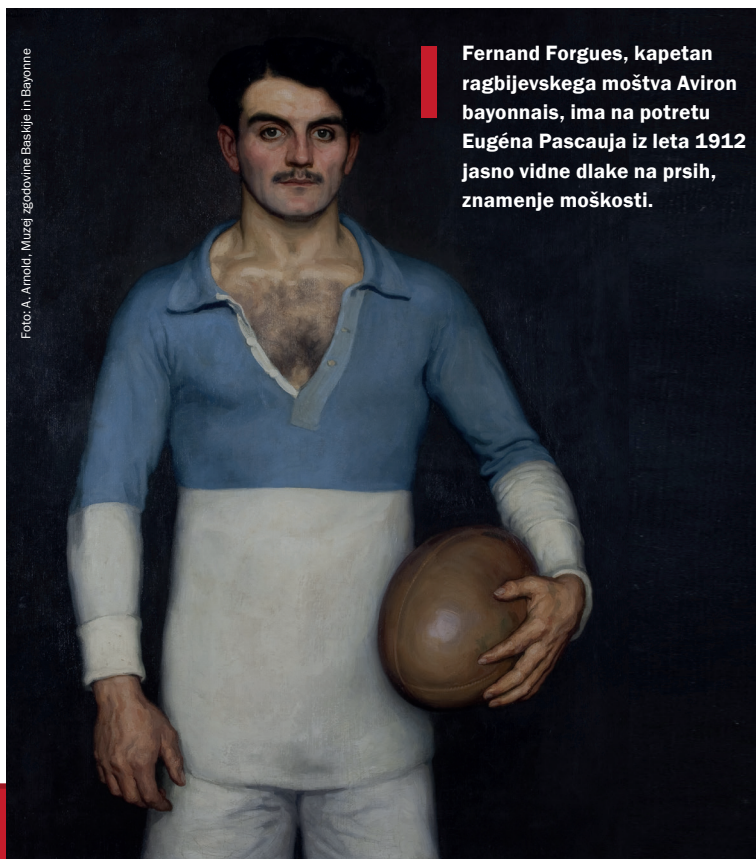

Foto: A. Arnold, Muzej zgodovine Baskije in Bayonne

Fernand Forgues, kapetan ragbijskega moštva Aviron bayonnais, ima na potretu Eugéna Pascauja iz leta 1912 jasno vidne dlake na prsih, znamenje moškosti.

Razmislek in pogled z novih zornih kotov v obiskovalcu sproži tudi razstava O laseh in dlakah (*Des cheveux et des poils*). Njen neizumetničeni, stvarni naslov je dal točno to, kar je obetal: celovit zgodovinski pregled o pomenu las in poraščenosti v družbenem življenju ter o vseh načinih in pristopih za urejanje pričesk in kocin na ženskih in moških telesih v evropski civilizaciji oziroma na zahodni polobli.

In ker je bila razstava na ogled v Muzeju dekorativnih umetnosti (Musée des Arts Décoratifs z lepo okrajšavo MAD), katerega stavbo na zelo obljudeni Rue de Rivoli je med prenovo prekrivala cerada z logotipom nekaj prestižnih modnih znamk, ne bi smelo biti preseñenje, da je bil nabor eksponatov, pa tudi celotna zasnova razstave res vrhunska ter izvedba brezhibna.

Francoski davčni sistem namreč spodbuja podjetja k doniranju in sponzoriranju kulturnih ustanov, kot so muzeji in galerije, z občutnimi olajšavami, muzeji pa tako pridobljen denar vlagajo v razstave, ki pritegnejo množice domačih in tujih obiskovalcev. Ti za vstopnino odštejejo v povprečju po 15 evrov, tako da se tudi od tega nabere precej sredstev – in krog je sklenjen. Če kje še danes neizpodbitno velja, da obstaja Evropa dveh hitrosti, je to na področju muzejev in galerij, in Slovenija je tu (tudi) zaradi svoje majhnosti obsojena na klavno capljanje na repu ...

In ko smo že pri repih, ki jih imajo živali, ljudje pa žal ne več: poraščenost je bila od nekdaj znamenje živalskega v človeku, in to živalsko so ljudje skozi zgodovino po lastnih močeh in željah krotili – ali pa s ponosom razkazovali. Lasje so bili lahko v okras samo, če so bili skrbno negovani in pristrženi; izjema so bili puščavniki in podobni, ki so svoj izstop iz družbe sporočali tudi z videzom, kamor so sodili dolgi lasje in brade. S temi ugotovitvami snovalci razstave pozdravijo obiskovalce na uvodnem panoju v prvem prostoru.

Kljub dopoldanski uri in delovniku je ljudi na pretek; očitno tista puhlica o podaljšanju zaradi izrednega zanimanja le ni bila puhlica, si rečem, nekoliko zaskrbljena, ali se bo ob taki gneči sploh mogoče premikati skozi razstavne prostore. Teh MAD sicer premore obilo, stalna postavitev obsega več nadstropij, po katerih se razprostirajo mojstrsko izdelani primerki pohištva, posodja, nakita in drugih vsakdanjih predmetov umetnostne obrti. Razstava *O laseh in dlakah* se razrašča po nekaj sobanah v dveh nadstropjih, in resnici na ljubo se gneča razredči kot lasje na glavi plešca.

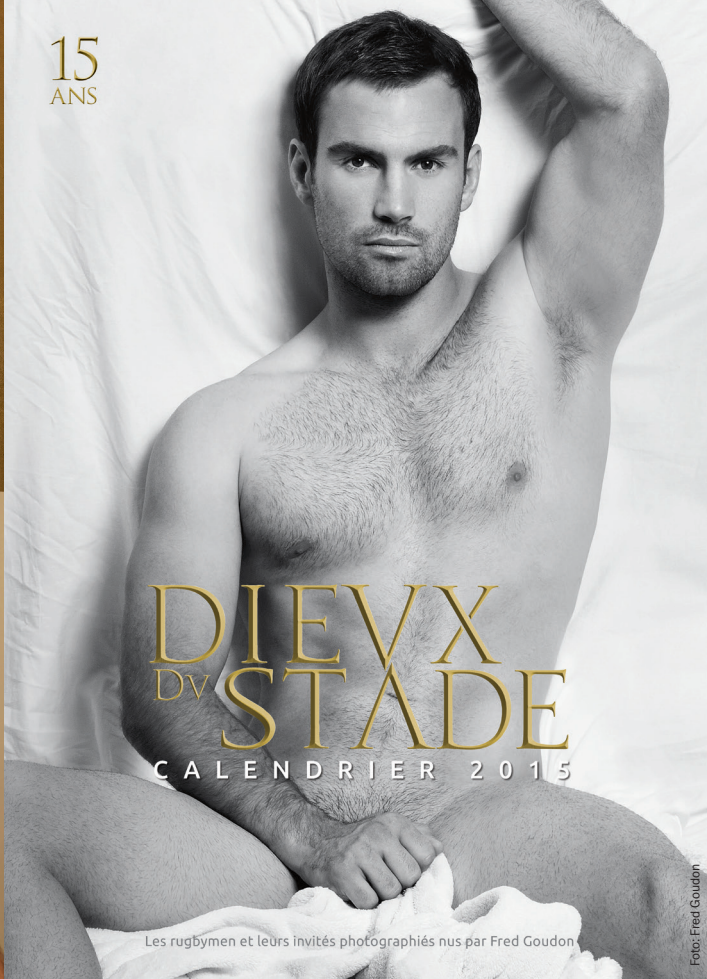
Menda je bil sv. Pavel tisti, čigar besede so si v Svetem pismu tolmačili kot napotek ženskam, da morajo svoje lase, ki morajo seveda biti dolgi, v znamenje podrejenosti nositi spete, glavo pa jim mora pokrivati naglavno pokrivalo. Ta so bila v srednjem veku različnih barv, oblik in materialov ter so tako glasno govorila o družbenem razredu, ki mu je ženska pripadala. V ilustracijo si obiskovalec na razstavi lahko ogleda nekaj platen starih mojstrov – nekatere med njimi si je MAD izposodil od svojih bližnjih sosedov, muzejev Louvre in D'Orsay. Kar je še eden od razlogov, da slovenski muzeji in galerije nikdar ne bodo mogli postreči z razstavami na takšni ravni. V MAD so iz lastne zbirke v vitrine položili tudi celo vrsto umetelno izdelanega okrasja, ki so si ga ženske v lase začele vpletati, ko je postalo sprejemljivo nositi bolj ali manj razpuščene in bujne pričeske. Na ogled so tudi posebne šatulje za pramene las, ki so imeli včasih močno čustveno obeležje in so si jih ljudje shranjevali kot spomin na ljubljeno ali ljubljene (ki je umrl ali pa bil samo daleč stran, recimo na bojišču). Iz pramenov las so si spletali celo zapestnice. Posebno poglavje so pričeske za otroke, ki so prav tako sledile modnim smernicam določenega obdobja. Kako se je smelo striči in česati deklice in dečke, si je mogoče ogledati na bogatem izboru portretov francoskih in tujih slikarjev.

Moški napudranih lic in z lasuljami na glavi

Brada in brki so pri moškem vsaj tako podvrženi vsakokratnim modnim zapovedim kot pričeske pri ženskah. Če je brada do 16. stoletja veljala za enega najbolj očitnih atributov moškosti, pa se je v naslednjih stoletjih morala počasi prepustiti britvicam; po meščanskih salonih so se prestopali golobradi gospodje napudranih lic in z lasuljami na glavah. K temu trendu je menda nemalo prispeval Ludvik XVI., ki je že zelo mlad postal plešast in je, ko je leta 1774 postal francoski kralj, na dvoru v Versaillesu predpisal nošenje lasulj.

Frizerska stvaritev s tekmovanja Wella Professionals Global Creative Artist, ki jo nosi manekenka Emma Furhmann.

Avtor slike na plakatu (levo), ki vabi k ogledu razstave O laseh in dlakah, je Naro Pinosa, provokativni španski digitalni umetnik, ki znanim slikam ali kipom s svojstvenimi posegi poskuša vdihniti novo razsežnost in sprožiti razmislek. Naslovnica koledarja za leto 2015 (desno) z naslovom *Bogovi stadiona* fotografa Freda Goudona, na kateri je francoski igralec ragbija Morgan Parra.

Od umetnih sramnih dlak do žensk z brado

Brada in brki so v 20. stoletju izmenjaje padali v nemilost in se spet vračali kot zadnji krik mode. Britvice in brivski aparati so na ogled v posebni vitrini, od bolj bizarnih eksponatov pa je nedvomno treba omeniti umetne brčice, ki so si jih lahko nalepili igralci na gledaliških deskah ali na prizorišču snemanja filma. In pa umetne sramne dlake, ki so si jih lahko na ustrezno mesto pritrdile ženske – poraščenost na intimnih predelih je prav tako stvar mode.

Pri tem velja poudariti, kot opozarjajo snovalci razstave, da so estetske ideale glede ženskega telesa v zgodovini v glavnem oblikovali moški. Tako kot je bila dlakavost pri njih izraz krepkosti t. i. močnejšega spola, so na ženskem telesu vsakršne dlake dolgo časa veljale za nenaravne, za tako rekoč tujek.

Telo Venere, dolgo časa ideal ženske lepote, je svetlo, gladko in golo kot pri dojenčku. Takšni pogledi vztrajajo vse do danes, zadnja

stoletja pa so ponudila celo vrsto orožij za bitko proti dlakam na različnih delih človeškega telesa, od klasičnih britvic do bolj ali manj skrivnostnih preparatov in zvarkov iz živalske krvi, arzenika, apna ... in v novejšem času celo laserja.

S tem bi bržčas lahko pomagali tudi t. i. bradatim ženskam, tem nesrečnim bitjem, ki so jih zlasti ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja razkazovali v cirkusih in na vaških sejmih. K ogledu so vabili s plakati, kjer so poleg napisov v slogu *Prvič v vašem mestu in Oglejte si edinstveno igro narave* natisnjene groteskne podobe pol ljudi, pol opic z uhani v ušesnih mečicah in v ženskih oblekah. Ob pogledu nanje obiskovalec razstave ne more občutiti drugega kot sočutje, čeprav piše, da so se nekatere med njimi zahvaljujoč donosnosti svoje podobe celo bogato poročile in imele družine. Vseeno pa je pri tovrstni bujni poraščenosti šlo za bolezen, s tujko hipertrihozo, med drugim piše v spremnem besedilu pod kričnimi reklamnimi lepaki.

Na razstavi je na ogled tudi portret Barbare van Beck iz druge polovice 17. stoletja. Na njem je žalostna podoba ženske, katere obraz je popolnoma poraščen, život pa je stisnjen v obleko z globokim izrezom, ki razkriva bujno oprsje. Njena pričeska – resnici na ljubo se lasje združijo z dlakami z obraza – je preprosta, speta v figo in okrašena z rdečo pentljo. (Tako še najbolj spominja na kakšnega lepo negovanega doglakega hrta borzoja.)

Kot piše pod sliko, so Barbaro van Beck zaradi njenega edinstvenega videza začeli razstavljati že njeni starši. Tako jo je opazil bodoči mož, ki je v njej videl predvsem vir zaslužka. Vodil jo je vse od Londona, Københavna in Belgije do Pariza, kjer je bila na ogled v družbi s kravo s petimi nogami in kamelo, tisti čas za Evropejca nenavadnim stvorom narave.

Plavolaske in rdečelase čarovnice

Enako pomembna kot oblika pričeske je danes barva las, pri kateri že dolgo nismo več obsojeni na odtenek, s katerim smo se rodili – kar velja tako za ženske kot za moške. Na razstavi v MAD se dotaknejo vprašanja simbolike posamezne barve, od tega, zakaj so plavolaske ženske od nekdaj veljale za najbolj krotke in zaželenke, tiste z lasmi rdečih do oranžnih odtenkov pa so bile vsaj zahrbtnne in nevarne, če ne že kar odkrito čarovnice, ki jih je bilo najboljše pospraviti.

Na enem od zidov razstavnih prostorov se je znašel čudoviti portret grofice Kessler, ženske blede polti in oranžnih las, spetih v čop, pod katerega se je podpisal francoski slikar Jean-Jacques Henner, ki je bil tovrstni motiviki tem bolj naklonjen, ker je bil tudi sam rdečelas.

Poseben odsek razstave je posvečen razvoju umetnih barv za lase, ki so bile sprva škodljive in vprašljive kakovosti, potem pa se je njihova proizvodnja z napredkom tehnologije razmahnila v malone poseben sektor kozmetične industrije. Prav simpatično se zdi, da je eno najbolj znanih imen s tega področja, proizvajalec barv za lase in drugih produktov za nego las, tudi eden od pokroviteljev razstave. Na ogled so stari časopisni oglasi za peroksidna belila in druge barvne odtenke, na zaslonih na dotik si je mogoče zavrteti televizijske reklame, ki so bile nemalokrat zelo duhovite in zatorej kar antologijske.

Reklamni oglas za pripravek za barvanje las, barvna litografija iz leta 1890, zbirka Muzeja dekorativnih umetnosti

Risba ene prvih priprav za trajno ondulacijo las iz oglasne brošure Wella Tempera z letnico 1952

Brivci, ranocelniki, lasuljarji, frizerji ...

In kdor reče barva za lase, reče tudi frizerski salon. Skupaj s celo kopico poklicev, posvečenih oblikovanju in negovanju las in dlak, od frizerjev do brivcev, kozmetičark in koloristov. Vseh spolov, jasno.

Razstava podrobneje prikaže, kako je bilo z razvojem tovrstnih poklicev, njihovim izobraževanjem in kategorizacijo v Franciji. Že leta 1301 je bil, denimo, v Parizu objavljen prvi razglas, ki je določal, kaj sodi v pristojnost brivcev/ranocelnikov: opravljati smejo tudi manjše kirurške posege, pod pogojem, da so prestali ustrezen izpit. Leta 1714 je v Parizu delovalo 650 brivcev, lasuljarjev in upraviteljev parnih kopeli (tudi ti so sodili k poklicem, povezanimi z lasmi in dlakami, ki se jim s francoskim terminom reče *métiers des cheveux et des poils*).

Leta 1765 je bila ustanovljena prva frizerska akademija, ki jo je osnoval Legros, dvorni frizer. Leta 1826 je v Parizu potekalo prvo frizersko tekmovanje, dobrega pol stoletja pozneje pa so frizerji

dobili tudi svoj sindikat. Ob koncu stoletja je začelo izhajati tudi njihovo stanovsko glasilo z imenitnim imenom *Réveil des figaros* (v prostem slovenskem prevodu Prebujenje frizerjev), kjer so se zavzemali predvsem za izboljšanje delovnih razmer, zvišanje plač in za sistem zdravstvenega zavarovanja.

Sušilne ali mučilne priprave?

Za vse obiskovalce pa so zanimivi tisti deli, kjer si je mogoče ogledati starinske havbe, kodralnike las in druge pripomočke, ki so bili v frizersko-lepotilnih salonih v začetku 20. stoletja nadvse ugledni artefakti, s katerimi so se lastniki bahali še v časopisnih oglasih. Danes pa so, po večini zarjaveli in zastareli, na prvi pogled videti skoraj kot kakšne čudaške mučilne priprave. Kar so morebiti celo bile; le da so se ženske dale natezovati in cvreti prostovoljno ... Čisto na koncu, v zadnji sobani, so se snovalci razstave lotili še zgodovinskega trenutka, v katerem so lasje igrali malone revolucionarno vlogo: obdobja hipijev in protestniških 60. in 70. let 20. stoletja. Na ogled so fotografije in posnetki protestnikov iz Woodstocka, filmski nastopi t. i. kuštravcev iz Liverpoola in vseh ostalih, ki so nepočesani izražali nestrinjanje s prevladujočo miselnostjo.

Tako dolžina kot oblika pričeske v zadnjem času vse bolj postajata individualna izbira, še vedno pa ostaja nekaj vzvodov, kjer lahko posameznik z izbiro nekonvencionalne dolžine ali barve ali celo s poraščenostjo, kjer je pričakovati golo kožo – tako kot modrolasa mladenka iz uvoda – protestira proti prevladujočim estetskim idealom. Čeprav pri tem včasih ne gre le za lepoto, temveč tudi za higieno ...

Glavnik za v lase, Lucien Gaillard, 1904, roževina in emajl, zbirka Muzeja dekorativnih umetnosti

Frizerski salon Pri Antoinu, 1932, foto Marcel Bovis, zbirka mediateke za dediščino in fotografijo francoskega ministrstva za kulturo